

УДК 332.055

І. Б. Яців,

д. е. н., доцент, проректор з наукової роботи, Львівський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-2370-6351

С. М. Темненко,

Львівський національний аграрний університет

ORCID ID: 0000-0002-0331-8706

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.16.24

ФОРМУВАННЯ КОРМОВОЇ БАЗИ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

I. Yatsiv,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Vice-rector for scientific work, Lviv National Agrarian University

S. Temnenko,

Lviv National Agrarian University

FORMATION OF FORAGE RESERVE AS A LIVESTOCK DEVELOPMENT FACTOR IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті викладено результати аналізу стану та тенденцій розвитку галузі тваринництва в Україні. Зокрема проаналізовано зміну поголів'я сільськогосподарських тварин та динаміку виробництва основних продуктів тваринництва у сільськогосподарських підприємствах, структуру витрат підприємств та відповідно і зміни собівартості основної продукції галузі. З'ясовано, що найбільшою статтею витрат тваринницьких підприємств є витрати на корми. І саме ці витрати мають ключовий вплив на формування собівартості продуктів тваринництва.

Проаналізовано структуру використання кормів для годівлі сільськогосподарських тварин та ефективність їх витрат на виробництво одиниці продукції тваринництва та на одну умовну голову великої рогатої худоби. Аналіз показав низку негативних тенденцій у галузі кормовиробництва. Зокрема виявлено суттєве зменшення площ вирощування кормових культур, їх урожайності, а відповідно і зменшення виробництва основних продуктів годівлі сільськогосподарських тварин. З'ясовано, що більшість підприємств переорієнтовуються на годівлю тварин комбінованими кормами.

The article presents results of the state and trends analysis in development of the livestock industry in Ukraine. In particular, the change in the number of agricultural animals raised by livestock enterprises, the dynamics of production of basic livestock products, enterprises expenditure structure and, accordingly, changes in the cost of production of the industry main products are analyzed. It was found that the largest expense item of livestock enterprises is the value of feeds. And these costs have a key impact on the formation of the livestock production cost. The structure of fodder use for agricultural animals and the efficiency of their consumption per unit of livestock production and per conditional head of cattle are analyzed.

Analysis of feed production showed a number of negative trends in the industry. In particular, a significant decrease in sown area under fodder crops, their yield, and, accordingly, a decrease in the production of basic products for feeding farm animals.

Thus, it was found that in the forage reserve formation for satisfy the livestock requirements in Ukrainian agricultural enterprises, have been observed the different trends. The use of concentrated fodder in agricultural enterprises, in particular purchased compound feeds, is growing, while there are no systemic positive changes in field fodder production. Reducing the production and use of roughage and succulent feed has a negative impact on the livestock development. Increasing the level of feeding (feed using per unit of livestock) in combination with other factors increased the productivity of animals. However, the irrational organization of the forage reserve leads to overconsumption of feed, which increases the cost of livestock products and reduces its profitability. Today, there are positive trends in the forage production for the poultry industry on the market of finished compound feeds. On the other hand, the reduction in the number of cattle and pigs has reduced the demand for feed for these species.

Today in Ukraine there is a low level capacity of production facilities for compound feed production. The relevant profile enterprises often have worn-out fixed assets and use outdated technologies. Along with this, modern feed milling plants, which are mainly part of agricultural holdings, are operating.

Ключові слова: тваринництво, сільськогосподарські підприємства, кормова база, витрати кормів, комбікорми.

Key words: livestock, agricultural enterprises, forage reserve, feed consumption, compound feed.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Тваринництво є потужним локомотивом розвитку агропродовольчого сектору економіки, каталізатором глибинних економічних, соціальних та екологічних змін у продовольчих системах цілого світу та надзвичайно важливою відправною точкою для аналізу усього комплексу проблем, що стосуються розвитку сільського господарства. Останні десятиліття саме тваринництво визначає темпи і змін у сільському господарстві. Воно визначає вектори розвитку аграрних секторів економік і відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні продовольчої безпеки країн світу.

Водночас високий рівень конкуренції на світовому агропродовольчому ринку змушує сільгоспвиробників підвищувати ефективність своєї діяльності, впроваджувати інновації в технології утримання тварин. Важливою умовою ефективного розвитку галузі тваринництва є організація повноцінної годівлі тварин та підтримання їх здоров'я. Тому формування якісної і оптимізованої до виробничих потреб кормової бази є важливим чинником економічної ефективності діяльності тваринницьких підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Результати ґрунтовних досліджень економічних аспектів формування кормової бази і використання кормів для виробництва продукції тваринництва в Україні відобразили в опублікованих в останні роки працях І.Ф. Грабчук, В.В. Лаврук, А.І. Лівінський, О.М. Маринич,

В.Ф. Петриченко, І.І. Петриченко, О.М. Рибаченко, І.Ю. Салькова, Л.М. Степасюк та інші вітчизняні вчені. Дослідники відзначають низку негативних тенденцій у кормовиробництві, що спричинили до погіршення стану в окремих тваринницьких галузях [15, с. 19; 19, с. 18]. Учені наголошують на необхідності реалізації стратегій інноваційного розвитку кормовиробництва та формують конкретні пропозиції щодо їх змісту [5; 9, с. 294; 11; 18]. У наукових публікаціях розглядаються питання щодо функціонування ринку кормів, зокрема концентрованих [4; 5, с. 59; 6, с. 16; 12], оцінки ефективності кормовиробництва [10; 14].

Дослідники вивчали тенденції у використанні кормів, вплив рівня кормо забезпечення та окремих характеристик кормової бази на ефективність виробництва продукції тваринництва [8, с. 179—181; 14; 19]. Водночас динамічні зміни в системі кормовиробництва та галузі тваринництва вимагають продовження відповідних досліджень.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є проведення аналізу ефективності використання кормів як основної статті витрат для виробництва продукції тваринництва, характеристики особливостей формування кормової бази у сільськогосподарських підприємствах з урахуванням тенденцій в окремих тваринницьких галузях.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Галузь тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України розвивається у складних умовах, спричинених економічними проблемами, породженими військовою агресією проти нашої країни, кардинальними змінами в ринках збуту продукції. Водночас підприємці демонструють здатність адаптуватися до нових реалій ведення бізнесу, зуміли поліпшити низку показників своєї діяльності. Та в окремих тваринницьких галузях спостерігаються неоднакові тенденції, а про те, що проблеми залишаються,

Таблиця 1. Динаміка поголів'я тварин у сільськогосподарських підприємствах України, на початок року, тис. голів

Вид тварин	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2016 р., %
Велика рогата худоба	1270,5	1213,9	1166,6	1138,1	1049,5	82,6
у т.ч. корови	505,1	484,6	466,6	467,8	438,6	86,8
Свині	3704,0	3565,9	3303,6	3395,6	3300,1	89,1
Вівці та кози	186,9	187,2	187,0	182,3	168,3	90,0
Птиця свійська	112009	109823	112512	118813	127773	106,4

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Тваринництво України" [20].

свідчить тенденція до скорочення поголів'я тварин (табл. 1).

Так, упродовж 2016—2019 років поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах зменшилося на 17,4%, у тому числі корів — на 13,2%, свиней — на 10,9%, овець та кіз — на 10,0%. І лише у птахівництві, яке в Україні є найуспішнішою тваринницькою галуззю, у 2019 році негативна тенденція була переломлена.

Не зайвим буде зазначити, що у 2015—2018 роках в Україні тривала епідемія африканської чуми свиней, унаслідок якої за цей період було знищено 186,7 тис. голів тварин. Цей факт, а також запроваджені протиепізоотичні заходи, які значно обмежують ділову активність галузі (наприклад, заборона імпорту тварин з певних регіонів, заборона імпорту яйцеклітин та сім'яного матеріалу та ін.) негативно позначились на стані свинарства загалом.

Попри зменшення поголів'я тварин обсяг виробництва продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах України в останні роки характеризується тенденцією до зростання (табл. 2). З 2016 року стрімко зростає виробництво яєць, яке перед тим скорочувалося через втрату закордонних ринків збуту. У подальшому виробники яєць, серед яких переважають великі птахофабрики, зуміли налагодити збут своєї продукції у низку інших країн. Тезу про успішність галузі птахівництва підтверджує стрімке зростання обсягів виробництва м'яса птиці, значна частка якого експортується. Після згаданої вище епідемії африканської чуми свиней зуміли частково виправити ситуацію виробники свинини.

Збільшення обсягів виробництва продукції забезпечено підвищенням продуктивності тварин. Ситуацію ілюструє зростання продуктивності корів молочного стада: упродовж 2015—2019 років надій молока на одну корову зріс на 14%. Значною мірою підвищення технологічної ефективності виробництва продукції тваринництва формується під впливом чинників, пов'язаних з годівлею тварин. Вони стосуються забезпеченням тварин кормами, структури раціону, якісних характеристик кормів.

Таблиця 2. Виробництво продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами України

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р., %
Виробництво м'яса усіх видів у забійній вазі, тис. т	1463,4	1489,9	1483,0	1533,6	1697,9	116,0
у т.ч. яловичина та телятина	93,7	99,2	94,8	87,7	101,7	108,5
свинина	400,3	397,0	372,6	359,8	384,8	96,1
м'яса птиці	967,7	992,4	1014,1	1084,6	1209,7	125,0
Виробництво молока, тис. т	2669,2	2705,6	2765,7	2755,5	2728,6	102,2
Середній річний удій молока від однієї корови, кг	5352	5643	6025	6190	6101	114,0
Кількість яєць усіх видів, млн шт.	9762	8068	8365	8900	9358	95,7

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Тваринництво України" [20].

Таблиця 3. Витрати кормів на годівлю тварин у сільськогосподарських підприємствах України, тис. тонн кормових одиниць

Вид кормів	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р., %
Корми усіх видів	11857	11739	11468	12376	12862	109,0
концентровані	8694	8595	8430	10317	10783	128,0
з них комбікорми	5920	6326	6411	8359	8735	154,5
грубі	1085	1066	1020	1042	1022	91,0
соковиті	1701	1760	1700	829	868	47,5
інші види	377	318	318	188	189	44,7

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Тваринництво України" [20].

За даними Державної служби статистики України упродовж останніх років витрати основних видів кормів на годівлю тварин у сільськогосподарських підприємствах України зростали (табл. 3). З урахуванням скорочення поголів'я витрати кормів на одну голову помітно збільшилися, що позитивно вплинуло на підвищення продуктивності тварин.

Найпомітніше упродовж досліджуваного періоду зросло споживання концентрованих кормів. Це пов'язано з розвитком птахівництва, оскільки раціон птиці майже повністю складається з концентратів. Зростання використання концентрованих кормів має позитивне значення, адже створення стійкої кормової бази при широкому застосуванні комбікормів і повноцінних кормових сумішей є одним із основних напрямів розвитку тваринництва [9, с. 295]. Натомість негативним для розвитку скотарства, особливо молочного, є різке скорочення використання соковитих кормів.

Організацію використання кормів характеризують їх витрати з розрахунку на одиницю поголів'я та 1 ц виробленої продукції тваринництва. Динаміка відповідних показників (табл. 4) характеризує й ефективність використання кормової бази у сільськогосподарських підприємствах.

Таблиця 4. Витрати кормів на виробництво продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України, ц кормових одиниць

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р., %
Витрати кормів на одну умовну голову великої худоби	26,46	27,32	27,26	29,19	29,59	118,0
Витрати кормів на 1 ц: приросту великої рогатої худоби	14,80	14,74	14,34	12,06	13,95	92,7
приросту свиней	4,46	4,41	4,31	4,84	4,84	106,0
молока	1,00	0,97	0,94	0,86	0,89	87,3

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Тваринництво України" [20].

Таблиця 5. Частка статті "Корми" у витратах сільськогосподарських підприємств України на виробництво продукції тваринництва, %

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р., +/- п.
Частка вартості кормів у витратах на виробництво продукції тваринництва	61,1	72,6	40,7	56,2	57,5	- 3,6
у тому числі покупних	25,7	31,5	16,1	24,4	25,3	- 0,4
Частка кормів у виробничій собівартості: приросту великої рогатої худоби	56,3	59,1	55,5	58,5	57,7	+ 1,4
приросту свиней	69,7	70,1	66,8	66,9	63,4	- 6,3
приросту птиці	72,2	70,8	70,2	73,5	69,2	- 3,0
молока	51,5	54,6	52,0	53,7	52,6	+ 1,1
яєць	75,1	68,3	58,7	63,0	57,6	- 17,5

Джерело: розраховано за даними джерела [3].

Витрати кормів з розрахунку на одну умовну голову великої рогатої худоби характеризують забезпечення кормами скотарства. Їх зростання протягом аналізованого періоду свідчить про зміцнення кормової бази цієї галузі. А зниження витрат на одиницю приросту великої рогатої худоби та свиней вказує про підвищення технологічної ефективності використання кормів. Негативний характер має певне зростання витрат на виробництво 1 ц приросту свиней. Порівняння з нормативними критеріями свідчить, що доволі помітними є пере-

витрати кормів у м'ясному скотарстві.

Корми є основною статтею витрат на виробництво продукції тваринництва. На них у 2019 році припадало 57,5% у загальних витратах галузі (табл. 5). Попри тенденцію до зниження цього показника, вартість кормів помітно впливає на фінансові результати виробництва продукції тваринництва. Перевитрати кормів підвищують собівартість цієї продукції, знижуючи її рентабельність.

Сільськогосподарські підприємства можуть використовувати корми власного виробництва і покупні. На покупні корми у 2019 році припадало 44% загальної вартості кормів, використаних сільськогосподарськими підприємствами, а видатки на їх придбання становили близько чверті усіх витрат цих підприємств на виробництво продукції тваринництва. У 2019 році загальна вартість придбаних кормів середніми й великими (за класифікацією Державної служби статистики України) сільськогосподарськими підприємствами становила 22,3 млрд грн, отже, йдеться про доволі місткий ринок, на якому функціонує велика кількість продавців і покупців. Обсяг цього ринку в динаміці зростає, що пов'язано в основному з подорожчанням кормів. Зокрема вартість 1 ц кормових одиниць, використаних сільськогосподарськими підприємствами для виробництва молока, зросла у 2019 році порівняно з 2015 роком на 96,8%, тобто майже удвічі. Для порівняння, середня ціна

Таблиця 6. Виробництво готових кормів підприємствами України, тис. т

Вид кормів	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р., %
Для годівлі свиней	1401,9	1396,7	1226,1	1210,3	1107,2	79,0
Для годівлі великої рогатої худоби	729,6	767,8	782,3	724,3	566,1	77,6
Для годівлі свійської птиці	3895,2	3851,7	3898,7	4091,2	4222,8	108,4
Інші корми для годівлі сільськогосподарських тварин	720,6	696,8	671,8	606,9	452,5	62,8
Премікси для кормів для сільськогосподарських тварин	60,2	52,8	55,3	67,9	...	...

Джерело: розраховано за даними джерела [2].

Таблиця 7. Вирощування кормових культур у сільськогосподарських підприємствах України

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2014 р., %
Посівні площі кормових культур, тис. га	886,9	774,5	716,4	652,2	576,6	537,3	60,6
у т.ч. кукурудзи кормової	318,8	284,9	260,1	265,3	238,4	224,1	70,3
коренеплодів кормових	1,4	1,1	0,7	0,4	0,3	0,3	21,4
трав однорічних	162,2	137,7	126,8	106,7	98,8	87,5	53,9
трав багаторічних	421,8	334,5	304,1	269,7	232,5	218,5	51,8
Урожайність, ц/га:							
кукурудзи кормової	223,1	226,7	252,3	229,7	273,0	262,7	117,7
коренеплодів кормових	348,2	358,5	403,6	314,8	252,3	334,6	96,1
сіна з однорічних трав	27,7	26,0	31,1	34,5	31,9	32,8	118,4
зеленої маси однорічних трав	122,3	108,5	131,7	108,9	117,3	118,0	96,5
сіна з багаторічних трав	34,3	34,9	42,9	34,0	36,4	35,1	102,3
зеленої маси багаторічних трав	181,2	173,7	201,5	167,5	186,2	167,4	92,4

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Рослинництво України" [16].

реалізації молока підприємствами за цей період підвищилася на 88,6%.

Переважно сільськогосподарські підприємства використовують покупні концентровані корми, зокрема комбікорми, кормові добавки. Особливо високою частка покупних кормів є у птахівництві і свинарстві. Зазначимо, що у цих галузях вартість кормів у виробничій собівартості продукції є значно вищою, аніж у скотарстві, де переважає використання кормів власного виробництва.

Функціонування ринку кормів пов'язане з виробництвом відповідної продукції на переробних підприємствах. Останні можуть виробляти корми із сировини замовника (зокрема й сільськогосподарських підприємств) або ж для продажу на ринку з закупленої сировини. Інформацію про динаміку обсягів виробництва кормової продукції підприємствами України наведено в таблиці 6.

Наведені дані свідчать, що спостерігається помітне зменшення обсягу виробництва готових кормів для сільськогосподарських тварин, крім птиці. Отже, йдеться про негативні тенденції на ринку кормів: обсяги реалізації в натуральних показниках за багатьма позиціями зменшуються, а зростання вартості продажів відбувається за рахунок удорожчання товарів, що не може задовольняти виробників продукції тваринництва. Наведені в таблиці 6 дані загалом узгоджуються з динамікою показників поголів'я тварин в окремих тваринницьких галузях. Певною мірою на формування ринку кормової продукції впливають обсяги зовнішньоекономічних операцій. Зокрема встановлено, що протягом останніх років обсяг імпорту в Україну готових кормів зростає, що створює конкуренцію для вітчизняних переробних підприємств.

Формування кормової бази залежить від вирощування кормових культур. Дані про ди-

наміку їх посівних площ і урожайність у сільськогосподарських підприємствах наведено в таблиці 7. Вони свідчать, що темпи скорочення посівів кормових культур помітно перевищують темпи зменшення поголів'я тварин, зокрема великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах. Це погіршує забезпечення скотарства грубими, соковитими і зеленими кормами, негативно впливає на збалансованість раціонів тварин. Не спостерігається суттєвих позитивних змін і в показниках урожайності основних кормових культур. За результатами аналізу робимо висновок, що стан польового кормовиробництва в сільськогосподарських підприємствах України погіршується.

Наведені в таблиці 7 дані не враховують результати вирощування зернових культур. Зерно ж є основною сировиною для виготовлення концентрованих кормів, які своєю чергою формують ядро кормової бази для тваринництва. Загалом годівля тварин продуктами переробки зерна забезпечує великий та гнучкий ринок збуту. Окрім цього, є практика корегування раціонів тварин у залежності від отриманого урожаю зернових: за високих його валових зборів надлишок продукції можна згодовувати тваринам у більших кількостях, адже, як відомо, зерно є прекрасним джерелом перетравної енергії та великої кількості поживних речовин. Якщо ж виникає дефіцит зерна, раціон для тварин можна сформувавши замінивши зернові більшою кількістю трави та грубих кормів.

Україна є одним із світових лідерів за обсягами виробництва і експорту зерна, причому у 2017—2019 роках обсяг його експорту склав 69% від загального обсягу виробництва. На кормові цілі використовується відносно невелика його частка (табл. 8). У сільськогосподарських підприємств немає підстав зменшувати рівень використання концентрованих кормів

Таблиця 8. Використання зерна на кормові цілі в сільськогосподарських підприємствах України, тис. т

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2015 р., %
Обсяг виробництва зерна	46506,6	52022,2	47905,1	56096,2	59982,1	128,6
Використано зерна: на корм	1205,7	1203,5	1325,4	1395,3	1352,7	112,2
для переробки на комбікорми	2379,3	2352,6	2370,5	2430,4	2203,8	92,6
Використано на корм продуктів переробки (без комбікормів)	615,4	618,1	413,1	401,8	374,9	60,9

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України" за відповідні роки [1].

через брак сировини для її виробництва. Водночас обсяг направлено підприємствами для переробки на комбікорми зерна характеризується тенденцією до зменшення. Помітно зменшилося упродовж останніх років й використання підприємствами для годівлі тваринам інших продуктів переробки зерна — борошна, круп, висівок.

Наведені в таблиці 8 дані стосуються використання на корм продуктів переробки зерна, здійсненого безпосередньо сільськогосподарськими підприємствами чи переробними підприємствами на давальницьких умовах. Водночас, як уже зазначали, доволі значимим є використання агровиробниками придбаних концентрованих кормів. Зазначимо також, що комбікормові заводи та інші переробні підприємства мають змогу виготовляти концентровані корми для реалізації на зовнішніх ринках. Конкуренція на цих ринках змушує підвищувати якість продукції, визначаючи тим самим вектор розвитку комбікормової промисловості.

Переробка зерна на повноцінні комбікорми підвищує ефективність його використання на 25—30%. Одна тонна повноцінних спеціалізованих комбікормів порівняно із однією тонною звичайних концентратів забезпечує додаткове виробництво 250—300 кг молока, 30—40 кг м'яса, 750—900 яєць. Водночас підвищується продуктивність тварин і птиці, скорочуються строки їх відгодівлі і витрата кормів [13, с. 462].

Сьогодні головною особливістю українського ринку комбікормів є значне перевищення виробничих потужностей над фактичним рівнем виробництва. Потенційні потужності з випуску комбікормів, за різними оцінками, становлять 12—18 млн тонн на рік. Це промислові підприємства, підприємства малого бізнесу, кормоцехи. На думку операторів ринку, комбікормові заводи використовують свої потужності на 30%. Винятком є підприємства, що входять до складу великих агрохолдингів і мають

власні тваринницькі комплекси, які забезпечують їм стабільний збут продукції [7]. Така слабка завантаженість існуючих потужностей пояснюється їх зношеністю, застарілістю технологій виробництва, а відтак і невисокою якістю виготовлених кормів та значними втратами у процесі виробництва. Підтвердження цього слугує той факт, що сучасний бізнес переважно інве-

стує не у модернізацію існуючих комбікормових заводів, а у будівництво нових, оснащених сучасним обладнанням, виробництво кормів на яких відповідатиме сучасним стандартам НАССР, GMP+, ISO та ін., що, без сумніву, підвищить конкурентоспроможність вітчизняних виробників та відкриє перспективи експорту готової кормової продукції.

Одним із шляхів зміцнення кормової бази є пошук альтернативних джерел кормів, зокрема використання залишків та відходів харчової промисловості. Такий підхід забезпечує повніше використання продуктів аграрного виробництва, переводить його на ресурсощадні варіанти розвитку, здешевлює вартість кормів, зменшує забруднення відходами довкілля.

ВИСНОВКИ

У формуванні кормової бази для забезпечення потреб тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України в останні роки спостерігаються різнонаправлені тенденції. Зростає використання в сільськогосподарських підприємствах концентрованих кормів, зокрема покупних комбікормів, натомість не спостерігається системних позитивних зрушень у польовому кормовиробництві. Скорочення виробництва і використання грубих і соковитих кормів негативно впливає на розвиток скотарства. Підвищення рівня годівлі (витрат кормів на одиницю поголів'я) забезпечило в сукупності з іншими чинниками зростання продуктивності тварин. Однак нераціональна організація кормової бази призводить до перевитрат кормів, що підвищує собівартість продукції тваринництва, знижує показники її рентабельності. На ринку готових кормів помітні позитивні тенденції у виробництві продукції для птахівництва. З іншого боку, скорочення поголів'я великої рогатої худорби і свиней зумовило зменшення попиту на корми для цих видів тварин.

Сьогодні в Україні спостерігається низький рівень завантаження виробничих потужностей для виробництва комбікормів. Підприємства відповідного профілю нерідко мають зношені основні засоби, використовують застарілі технології. Поряд з цим розгортають діяльність сучасні комбікормові заводи, що переважно входять до складу агрохолдингів.

Література:

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України: статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2020 [веб-сайт]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/Zb_bsph2019.pdf (дата звернення 03.08.2020).

2. Виробництво промислової продукції за видами. Державна служба статистики України, 2020 [веб-сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.08.2020)

3. Витрати підприємств на виробництво продукції сільського господарства. Державна служба статистики України. 2020 [веб-сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.08.2020).

4. Воронецька І.С., Кравчук О.О., Корнійчук Г.В. Науково-практичні засади функціонування ринку кормів. Агросвіт. 2016. № 20. С. 3—11.

5. Грабчук І.Ф. Напрями активізації інноваційної діяльності у кормо виробництві. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 3. С. 57—60.

6. Ібатуллин М.І. Кормозабезпечення як основа ефективного свинарства в Україні. Економіка та держава. 2017. № 10. С. 13—16.

7. Кулаковська Т.А., Колесник Е.В. Огляд ринку комбікормової промисловості України. Економіка харчової промисловості. № 2 (26). 2015. С. 25—30.

8. Лаврук В.В. Кормовиробництво як складник механізму економічної модернізації тваринництва. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 14 (1). С. 178—182.

9. Лівінський А.І. Стратегія реновації економічних механізмів виробничо-господарської діяльності підприємств тваринництва: теорія і практика: монографія. Одеса: ТЕС, 2019. 344 с.

10. Маринич О.І. Огляд параметрів оцінки економічної ефективності польового кормо виробництва. Облік і фінанси. 2017. № 1. С. 168—173.

11. Петриченко В.Ф., Корнійчук О.В. Стратегія інноваційного розвитку кормовиробництва України в умовах сучасних викликів. Вісник аграрної науки. 2018. № 1. С. 11—17.

12. Петриченко І.І. Перспективи розвитку ринку кормів в Україні. Агросвіт. 2015. № 19. С. 44—48.

13. Подпрятков Г.І., Скалецька Л.Ф., Сеньков А.М., Хилевич В.С. Зберігання і переробка продукції рослинництва: навч. посіб. Київ: Мета, 2002. 495 с.

14. Рибаченко О.М. Ефективність використання кормів у тваринництві. Економіка АПК. 2013. № 12. С. 25—30.

15. Рибаченко О.М. Сталий розвиток кормовиробництва в Україні. Агросвіт. 2015. № 6. С. 16—19.

16. Рослинництво України 2019: статистичний збірник. Державна служба статистики України. 2020 [веб-сайт]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_rosl_2019.pdf (дата звернення 03.08.2020).

17. Салькова І.Ю. Інноваційне кормовиробництво — основа розвитку птахопродуктового підкомплексу. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 7. С. 105—113.

18. Степасюк Л.М., Лопанчук А.А. Кормовиробництво як основний чинник ефективного розвитку галузі скотарства. Економіка АПК. 2016. № 4. С. 28—33.

19. Степасюк Л.М., Тітенко З.М. Кормова база, як один із чинників підвищення ефективності виробництва продукції скотарства. Агросвіт. 2016. № 21. С. 15—18.

20. Тваринництво України 2019: статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2020 [веб-сайт]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_tvaryny_2019.pdf (дата звернення 03.08.2020).

References:

1. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Balances and consumption of the main food products by the population of Ukraine: Statistical yearbook", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/Zb_bsph2019.pdf (Accessed 3 August 2020).

2. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Output of industrial products by type", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 3 August 2020).

3. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Costs of agricultural production in enterprises", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 3 August 2020).

4. Voronetska, I.S. Kravchuk, O.O. and Korniihuk H.V. (2016), "Scientific and practical principles of feed market", *Agrosvit*, vol. 20, pp. 3—11.

5. Grabchuk, I.F. (2013), "Directions enhance innovation in forage production", *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, vol. 3, pp. 57—60.

6. Ibatullin, M.I. (2017), "Fodder supply as the basis of effective pig breeding in Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 10, pp. 13—16.

7. Kulakovska, T.A. and Kolesnyk, E.V. (2015), "Market overview feed industry in Ukraine", *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 2 (26), pp. 25—30.

8. Lavruk, V.V. (2017), "Fodder production as a component of animal husbandry economic modernization mechanism", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svi-tove hospodarstvo*, vol. 14 (1), pp. 178—182.

9. Livynskiy, A.I. (2019), *Stratehiia renovatsii ekonomichnykh mekhanizmiv vyrobnycho-hospodarskoi diialnosti pidpriemstv tvarynnytstva: teoriia i praktyka [Strategy of economic mechanisms renovation of production and economic activity of livestock enterprises: theory and practice]*, TES, Odesa, Ukraine.

10. Marynych, O.I. (2017), "Overview of evaluation parameters of economic effectiveness of field fodder production", *Oblik i finansy*, vol. 1, pp. 168—173.

11. Petrychenko, V.F. and Korniihuk, O.V. (2018), "Strategies of innovative development of forage industry of Ukraine in conditions of today's calls", *Visnyk ahrarnoi nauky*, vol. 1, pp. 11—17.

12. Petrychenko, I.I. (2015), "Prospects development feeds market in Ukraine", *Agrosvit*, vol. 19, pp. 44—48.

13. Podpriatov, H.I. Skaletska, L.F. Senkov, A.M. and Khylevych, V.S. (2002), *Zberihannia i pererobka produktii roslynnytstva [Storage and processing of crop products]*, Meta, Kyiv, Ukraine.

14. Rybachenko, O.M. (2013), "The effectiveness of the use of feed in livestock breeding", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 25—30.

15. Rybachenko, O.M. (2015), "Sustainable development of forage production in Ukraine", *Agrosvit*, vol. 6, pp. 16—19.

16. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Crop production of Ukraine 2019: Statistical yearbook", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_rosl_2019.pdf (Accessed 3 August 2020).

17. Salkova, I.Yu. (2016), "Annotation the innovative fodder production is the basis of the

development of poultry product subcomplex", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 7, pp. 105—113.

18. Stepasiuk, L.M. and Lopanchuk, A.A. (2016), "Forage production as a major factor in the effective development of cattle industry", *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 28—33.

19. Stepasiuk, L.M. and Titenko, Z.M. (2016), "Forage as one of the factors increasing the efficiency of production of cattle", *Agrosvit*, vol. 21, pp. 15—18.

20. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Animal production of Ukraine 2019: Statistical yearbook", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/05/zb_tvaryny_2019.pdf (Accessed 3 August 2020).

Стаття надійшла до редакції 12.08.2020 р.

Передплатний індекс: 23892

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292